

Chroń swoją własność

30 listopada 2005 r. naszą Uczelnię odwiedzili przedstawiciele Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej: Prezes – dr Alicja Adamczak, Zastępca Prezesa – mgr inż. Sławomir Wachowicz oraz Dyrektor Departamentu Zbiorów Literatury Patentowej - Pani mgr Mariana Zaremba. Wizyta odbyła się z okazji Dnia Informacji Patentowej zorganizowanego przez Centrum Transferu Technologii i Przedsiębiorczości UZ oraz Bibliotekę Uniwersytecką. Przedmiotem mojej krótkiej refleksji będzie natomiast tematyka poruszana przez Panią Prezes podczas wykładu pt. „Wybrane problemy ochrony własności intelektualnej w szkołach wyższych”.

W szkołach wyższych stykamy się z własnością intelektualną w jej najszerszym ujęciu – tj. z prawami na dobrach niematerialnych (prawami chroniącymi dobra niematerialne np. utwór, twórczość naukową, artystyczną etc.), takimi jak: prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa chroniące dobra osobiste, prawa własności przemysłowej, prawo do firmy, prawo do bazy danych czy też prawo do know-how. Na gruncie polskiego prawa ochrona dóbr niematerialnych posiada znamiona ochrony kumulatywnej, co oznacza różnorodność sposobów realizowanej przez uprawnionego ochrony. Dobra niematerialne mogą być chronione na podstawie różnych aktów prawnych, a korzystanie z ochrony przewidzianej przepisami prawa odbywa się często na zasadzie wyboru dokonanego przez uprawnionego. Uprawnionym tym w szkole wyższej jest pracownik lub student albo też sama Uczelnia, czy to z mocy prawa czy też na podstawie czynności prawnych dokonanych z inną osobą uprawnioną. Pracownicy i studenci mogą – wobec mnogości systemów ochrony – chronić np. swoje utwory naukowe, artystyczne i inne, dokonane wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, topografie układów scalonych, dobra osobiste takie jak twórczość naukowa czy też artystyczna. Także szkoła wyższa może chronić posiadane utwory, rozwiązania techniczne, dobra osobiste czy też know-how. Tylko że zarówno pracownicy oraz studenci, jak i Uczelnia, muszą posiadać niezbędną wiedzę, by skutecznie tę ochronę realizować, zabezpieczać się przed naruszaniem praw przez osoby nieuprawnione, prowadzić efektywne negocjacje w powyższym zakresie i czerpać korzyści finansowe z przysługujących praw dotyczących przedmiotów własności intelektualnej.

Ochrona dóbr niematerialnych może być ochroną niesformalizowaną lub sformalizowaną. Pierwszy typ ochrony to przykładowo ochrona przysługująca na podstawie przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tj. ochrona nie zależąca od spełnienia przez uprawnionego jakichkolwiek wymogów formalnych, przysługująca od momentu uzewnętrznienia, ustalenia utworu. Z drugim przypadkiem będziemy mieć do czynienia na gruncie przepisów prawa własności przemysłowej, gdzie przesłanką do uzyskania ochrony wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego etc. jest przeprowadzenie przewidzianej prawem procedury. Przy czym niewskazane jest – w odniesieniu do wynalazków, wzorów użytkowych i wzorów przemysłowych – dokonanie przed zgłoszeniem w Urzędzie Patentowym

upublicznienia rozwiązania, wyniku. Pozbawia to bowiem rozwiązanie cechy nowości i uniemożliwia tym samym uzyskanie prawa wyłącznego.

Nieświadomość co do roli własności intelektualnej we współczesnym świecie narazić może uprawnionego zarówno na stratę czasu, jak i na utratę wymiernych korzyści finansowych. Badania naukowe powinny być tak ukierunkowane, by nie powielać istniejących już rozwiązań i korespondować z wymogami stawianymi przez przemysł i rozwijającą się gospodarkę. W praktyce oznacza to transfer technologii, czyli wdrażanie osiągnięć nauki w gospodarce oraz obrót patentami i licencjami. Realizacja powyższych celów ma szansę na powodzenie, jeżeli zapewni się edukację pracowników, jak również studentów, w tym zakresie. Oczywiście jest bowiem potrzeba i konieczność korzystania przez pracowników naukowych i naukowo-badawczych z literatury patentowej, która stanowi źródło informacji o najnowszych rozwiązaniach technicznych. Koniecznością jest także świadomość co do możliwości komercyjnego wykorzystania wyników prac. Koniecznością jest wreszcie umiejętność sprawdzenia, czy pracownik, student albo Uczelnia nie naruszają praw osób trzecich. Nierzadkie są bowiem przypadki popełnianych zarówno przez pracowników szkół wyższych, jak i przez studentów plagiatów. I jakże ogromne zdziwienie, a nawet oburzenie, że ktoś uprawniony domaga się ochrony swoich praw. To tylko kropla w morzu naruszeń praw autorskich, a zdarzają się także naruszenia praw własności przemysłowej. Nierzadkie są także przypadki niezrozumienia, co jest przedmiotem umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych. Na co dzień w pracy stykam się z problemami, które oscylują wokół własności intelektualnej i dlatego widzę potrzebę edukacji w tym kierunku wszystkich grup społeczności akademickiej. Tym bardziej więc smutkiem napawa mnie frekwencja na seminariach w ramach Dnia Informacji Patentowej w Uniwersytecie Zielonogórskim. Podejrzewam, że jest ona skutkiem postaw dwójakiego rodzaju: nieświadomości co do wagi problemu albo też jego ignorowania i przekonania, że już wszystko się wie. A codzienność pokazuje, że wcale tak nie jest. Że jest jeszcze wiele do zrobienia w tej dziedzinie, a nieznanomość prawa szkodzi, nie pozwalając tym samym na pełne wykorzystanie potencjału naukowego i kadrowego Uniwersytetu Zielonogórskiego. Smutne jest również i to, że Regionalny Ośrodek Informacji Patentowej zlokalizowany w Uniwersytecie Zielonogórskim, jedyny w województwie lubuskim, nie wypełnia jeszcze wszystkich zadań, dla których został utworzony – właśnie ze względu na małe zainteresowanie prezentowaną podczas Dnia Informacji Patentowej problematyką. Mała aktywność pracowników naukowo-badawczych przekładać się będzie bezpośrednio nie tylko na ich dochody, lecz także na prestiż Uczelni oraz zainteresowanie partnerów zewnętrznych prowadzonymi w niej badaniami. Dlatego też warto wiedzieć, że Zespół Rzeczników Patentowych Uniwersytetu Zielonogórskiego udziela niezbędnej pomocy twórcom wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych zarówno w zgłoszeniu rozwiązania do ochrony, jak również w jego komercyjnym wykorzystaniu i zabezpieczeniu przed naruszeniem. Natomiast w zakresie pozostałych praw własności intelektualnej pomocą służyć może Biuro Prawne UZ, którego jestem pracownikiem.

Agnieszka Gąsiorowska